

вашното научно-теоретическо мислене. До изводи за моделиращата роля на Просвещението стига също Ференц Колбах в съдържателната си статия „И. Х. Кампе и Унгария“. Авторът изтъква нарасналото в края на XVIII в. значение на немската литература в Унгария и се спира подробно на рецензията на известния просветител, педагог и писател. Кампе придобива широко разпространение и известност с преводите на най-известните си произведения, особено с романа „Робинзон младши“, който само през XVIII в. излиза в три превода и се оказва един от най-продуктивните образци за създаване на унгарските робинзонади. В просветителското творчество на Кампе са намерили плодотворен източник за развитието си не само детско-юношеската, но и педагогическата литература в Унгария през XVIII в.

В тематичния кръг от проблеми, засягащи връзката между Немското просвещение и съседните европейски култури, попада и изследването на Михай Сайбей. Той разглежда аналогични моменти в историята на унгарското и немското теоретико-естетическо и критическо мислене през XVIII в. Поради закъсняващото спрямо Западна Европа развитие на унгарската литература (особено в областта на литературната теория) повечето научни съждения в този период са спорадични и заимствувани според автора от западноевропейската литературна мисъл. Това личи в съчиненията на Бешеник, Райниш, както и в подробно анализирания труд на Вершеги „Що е поезия и кой е истински поет“ (1793). Чрез сравняване на заимстваните идеи и автентичния им първообраз изследователят определя до каква степен те са пригодени към унгарските национални условия и литературни традиции.

Илия Конев си поставя за цел да изясни в теоретико-методологически план проблема за разпространението на културно-художествени ценности. Становището си по въпроса авторът е извел още в заглавието: „Разпространението като форма на съществуване на културите и отношенията помежду им“. Той изхожда от едно — по думите му — по-широко разбиране и определение на понятието, обосновавайки изводите си най-вече върху материал от културното развитие на балканските народи. Конев смята, че така ще може да се даде по-точен и задълбочен отговор на най-съществените въпроси на международното общуване и ще се преодолеят европоцентристките представи, грядещи се на опростено и естесно схващане за „даващи“ и само „приемащи“

култури. Като „закономерна и многогранна форма на съществуване на културите и техните отношения“ (с. 82) разпространението обхваща всички сфери на културата и стимулира по такъв начин творческите и контакти с другите култури.

Три от статите са посветени на контактологични и типологични особености на духовния обмен в страните от Средна и Източна Европа. Вниманието на Янош Гия е насочено към значението на Просвещението за развитието на езиковедството, за обръщането на тогавашната научна мисъл, включително към малко познати и далечни езици, чието природно и произход тя се стреми да осмисли. Габриела Шуберт изтъква особената роля на Унгария в просветителските и еманципаторските движения на някои съседни народи. Въз основа на откритите унгарски заемки, свързани с понятия и обозначения в областта на обществения живот и проникнали в редица съседни езици (тези на словенци, кроати, сърби, словаци и др.), тя обосновава ключовата позиция, която Унгария заема в епохата на Просвещението между идеите и реформите на просветения абсолютизъм и включените в състава на унгарската монархия различни националности.

Р. Пращак се стреми да обхване типологията на просветителския процес в Бохемия и Унгария, който се разгръща в тясна връзка с идеологическите потребности на възникващото и разрасналото се национално-възродително движение.

Накрая нека споменем бегло и богатата документация, която Петер Йотвощ предлага в статията си „Библиотеката на един магнат от 1772 година“ и която хвърля допълнителна светлина върху културно-историческия живот в Австро-Унгария.

В прегледа не включихме, а и нямаше за цел да обхванем всички приноси на сборника към проблема за духовните връзки в епохата на Просвещението. Не можем обаче да не отбележим, че в цялост той внася ценни наблюдения върху тази епоха и дандира продуктивни за по-нататъшното ѝ изследване идеи. В това отношение е много сполучливо хрумването на съставителя Бодо Фелиг да публикува след всяка статия резюмета на разискваните въпроси. Така читателят добива несъмнено по-пълна и нюансирана представа не само за разнообразните, национално специфичните и универсалните прояви на Просвещението, но и за дискуссионните аспекти на научното им осветляване.

Йонка Найденова, Бисерка Рачева

Хроника

ШЕСТИ МЕЖДУНАРОДЕН КОНГРЕС ПО БАЛКАНИСТИКА — СОФИЯ '89

Шестият международен конгрес по балканистика, който се състоя в София от 30 август до 5 септември 1989 г., бе представителен интердис-

циплинарен научен форум. В конгреса участваха делегации от 32 страни, бяха изнесени над 600 доклада и научни съобщения, резултат от проуч-

вания в разнообразни области на историята, културата, изкуствата, фолклора, езичието и обществения живот на балканските народи. Тематиката на конгреса бе обособена в 67 секции, подсекции и кръгли маси. За първи път на подобен балканистичен форум бе отделена самостоятелна секция за литература. Нейната работа бе съсредоточена в три подсекции, в които се обсъждаха въпроси на сравнителното литературознание, влиянието на другите европейски литератури върху балканските народи, проблемите, свързани с книжовните средства и пр.

Литературната мисъл през средновековието бе представена в няколко насоки. Широко застъпени бяха извореведските изследвания и проучванията на ръкописното наследство. Ст. *Кожухаров* представи своен анализ на славянския текст на Парижкия стихирар, според който наметникът представя неизвестен досега най-ранен старобългарски превод на стихирара. М. *Вибиков* (СССР) предложи нов поглед върху гръцките източници на Изборника от 1073 г. М. *Каналдо* (Италия) изложи резултатите от изследването си на Милешевския панегирик. Д. *Кенапов* изнесе нови данни за старобългарските преводи на изповедните молитви на Симеон Метафраст, а А. *Стойкова* съобщи един неизвестен факт от историята на Физиолога в старобългарската литература.

Разнообразни бяха и сравнителните изследвания. Г. *Михайла* (Румъния) се сприя върху старобългарските извори на Хрониката на Михаил Мокса. П. *Бойчева* изтъкна значението на старобългарската традиция за съставянето на славяно-румънските хроники от късното средновековие. Св. *Гюрова* направи анализ на „Слово за светите места“ от Ближкия сборник в контекста на латиноезичната и византийската литература. Н. *Георгиева* разгледа рецепцията на византийската политическа идеология в житията на сръбските владетели. М. *Байчева* се сприя в съпоставителен план на особеностите на агиографската повествователна техника у Григорий Цамблак, Антоний Рафаил и Елифангий Премъдри.

Бяха разгледани и някои основни проблеми от историята на южнославянските литератури през средновековието в балкански контекст. Г. *Данчева* проследи общобалканските обединителни тенденции, изразени в творчеството на българските писатели от XV в. Д. *Петрович* (Югославия) обобща резултатите от проучванията върху исихазма в творчеството на сръбските писатели.

Направени бяха и съпоставителни анализи между литература и изобразително изкуство през средновековието. Е. *Бакалова* установи нове паралели между агиографски текстове и тяхната иконографска интерпретация, а Е. *Коцева* се сприя на украсата на ръкописи от XIV—XV в. във връзка с жанровата им принадлежност.

Д. *Петканова* проследи някои взаимодействия между средновековна литература и фолклор в балкански аспект, а А. *Милтенова* и Ф. *Бадаланова* разгледаха шкьла апокрифи за Авраам в писмената традиция и във фолклора. Й. *Мороз* разкри фолклорно-семантичната структура на шкьла апокрифи за кръстното дърво. Кирило-Методиевската проблематика бе представена с доклада на Ю. *Безунов* (СССР), който направи опит да намери кон-

кретни исторически податки за съществуването на Брегалнишката мисия.

В подсекцията, посветена на литературната мисъл и критиката за периода на Възраждането, значителен интерес и оживени дискусии предизвика проблемният кръг, свързан с въпросите за билингвизма, полилингвизма, както и за принадлежността на един автор към две култури, предложени от Ив. *Доровски* (ЧССР). Като конкретен пример на подобно явление може да се разгледа творчеството на Васил Станкович, представено от П. *Блуджев*. Пример за сложните взаимоотношения между трите култури (италианска, руска и българска) крие съдбата на руския превод на „Царството на древните славяни“ от Мавро Орбини, разглеждана от Дж. *Деа'Агата* (Италия). Актуален е и проблемът за ранното българско възраждане и античните литератури, разглеждан от Н. *Аретов*.

В няколко доклада бе отделено внимание на научното наследство от миналото. Г. *Димов* се сприя на културно-естетическите взаимоотношения между балканските народи в творчеството на Ив. Шишманов. С. *Иванов* разгледа българо-гръцките взаимоотношения според трудовете на В. Пундев.

Поставени бяха и някои теоретични и методологически аспекти на сравнителното литературознание. З. *Константинович* (Австрия) се сприя на някои продуктивни насоки в разглеждането на типологията на националните култури и разгледа въпросите на литературните общности. Неговият доклад, както и докладът на Р. *Лаурер* (ФРГ), вълващ на материала от българската литература понятието „чужда ориентация“, предизвикаха оживени обсъждания, в които се очертаха и насоки за бъдещи изследвания.

Рецепционната проблематика бе застъпена в различни доклади, посветени главно на явленията от XX в. Ив. *Сарафев* се сприя на възприемането на Й. Йовков у балканските народи. Ж. *Авджиев* разгледа представянето на Гео Милев в Югославия и Румъния. Ир. *Мацони* (Италия) анализира някои балкански митологеми в модерната румънска литература. Сходни цели си постави и Р. *Станчева*, която се сприя на диалектиката балканско — европейско в румънска поезия. М. *Коларов* разгледа ролята на Д. Дарвар в културното развитие на българите, а В. *Кунева* представи отношението на гръцката публика към подвига на Г. Димитров.

Литературната типология бе представена в няколко посоки. От тази гледна точка Т. *Екман* (САЩ) направи обзор на развитието на разказа у южните славяни от XIX в. до наши дни. Л. *Кирова* посвети своя доклад на някои аспекти от развитието на критиката и естетиката у южните славяни на прехода XIX—XX в. Съвместното изследване на Г. *Илина*, Н. *Пономарова* и М. *Фридман* (СССР) бе посветено на общите закономерности и спецификата в развитието на българската, румънската и югославската литература от поново време, а Н. *Гами* и И. *Кадре* (Албания) разгледаха албанската литература в аналогична светлина. От сходна гледна точка Ал. *Йорданов* представи българския модернизъм, а Й. *Било* (Албания) — албанския. Бяха разгледани и по-конкретни въпроси — например развитието на

реализма в турската литература (И. Татарлиев), отделни произведения от албанската литература и др.

Подсекцията за литературните центрове в Югоизточна Европа и разпространението на книгата обедини разнообразна проблематика. Бяха представени нови данни за ръкописите в Църковно-историческия институт, Рилския манастир, за произведения, писани в Печкия манастир (Г. Макгорджи — САЩ) и др. *Хр. Балабанова* разгледа българската тема в чешката литература. Група доклади на учени от ФРГ бе посветена на популярната литература. *Ю. Рот* се спира на теоретичните въпроси, свързани с това понятие, а *Г. Волф* и *Л. Ейдам* — на някои по-конкретни аспекти. Мнозина от участниците в дискусиата проявиха интерес към тази проблематика. Някои доклади засегнаха въпроси на книгопечатането — *А. Гергова* проследи книгопечатането и неговата роля през Възраждането, а *М. Пейфус* (Австрия) разкри мястото на ранни старопечатни издания. *Т. Йохалас* (Гърция) и *Дж. Скарча* (Италия) се спираха на някои проблеми на албанската литература в сравнителен балкански аспект.

Литературоведската проблематика присъствуваше широко и в работата на кръглата маса, посветена на балканските културни връзки. *И. Драгова*, *Б. Ничев* и *Ал. Дуцу* (Румъния) се спираха на някои фундаментални въпроси, свързани с балканската културна общност, като ги осветлиха от различни гледни точки и с оглед на различни исторически периоди. Към подобна проблематика се насочи и *П. Ходироглу* (Гърция). *Л. Мишкова* раз-

гледа някои общи моменти в преводните дялове на балканските литератури от XIX в. и присъствието на Йоаким Кампе. *Р. Заимова* се спира на балканските теми в творчеството на западноевропейски хуманисти, а *Др. Петров* сподели свои възгледи за генезиса на някои фолклорни мотиви. *Св. Иванова* представи европеизацията като фактор в югославянските връзки, а *Р. Дамянова* разгледа някои важни паралели в епистоларната литература на балканските народи през XIX в. Бе представен и югославски проект за енциклопедия на съвременните балкански литератури. От различни гледни точки към балканската културна общност се насочиха *Б. Първанова* и др. В някои други секции и кръгли маси бяха обсъждани проблеми, имащи връзка с литературознанието и литературите на балканските народи. *М. Чемоданова* (СССР) се спира на началния период от развитието на българската драматургия. Широко интерес предизвика и езиковедският доклад на *В. В. Иванов* (СССР).

Дори и този бегъл преглед, който не претендира за абсолютна изчерпателност, дава представа за богатата и разнообразна проблематика на литературната секция на Шестия международен конгрес по балканистика, за дълбочените и интересни доклади, за оживените колегиални обсъждания по време на този значителен научен форум, а — да не надяваме — и за укрепването на трайните връзки между балканистите от различни страни.

*Ангела Милтенова,
Николай Аретов*